

„îndrească cu rodul ei bogat. E drept că există și soluri mai aride. Nu-mi vine a crede însă că Teatrul Armatei, care n-a avut stagiunea aceasta nici o premieră cu o piesă originală contemporană, a fost năpăstuit cu cea mai ingrată parcelă. Cu atât mai virtos cu cât tot în București, prin alte teatre, a plouat și sămînța a încolțit. Tot așa cum nu pare de crezut că tocmai la Baia Mare s-a nimerit cel mai grozav cernoziom, care a dat o recoltă senzațională de două premiere originale pe țară. E limpede că intră în joc și predispozițiile horticole ale directorilor de teatre. Să se învețe să-și facă grădina — grădina poezilor dramatici —, să selecționeze sămînța, să îngrășe pămîntul la nevoie, dar să scoată numaidecît rod. Consfătuirea de la Sinaia a dovedit — slavă domnului! — că avem resurse admirabile, cu ajutorul cărora se pot înălța pe lîngă fiecare teatru adevărate grădini ale Semiramidei.

Atenție, mare atenție, tovarăși directori! Nu vă mai crede nimeni cînd spuneți că ați beneficiat de condiții climaterice și obiective defavorabile.

H. DEL.

Trăinicia culturii noastre teatrale

Teatrul Național Iași : Zorii teatrului național, spectacolul festiv

„În o epocă de streinomanie, la 1816, am fost înființat un teatru de societate în casele răposatului Hatman Constantin Ghica... Actorii erau fiii și fiice a celor întăi familii, care reprezentau piese franceze. Acestora am incredințat întreprinderea pe atunci sumeață a face o bușă în acea streinomanie, adresînd limba patriei cătră inimi patriotice... Inimile s-au incîntat și auzul a început a se domesticii cu limba ce pe atunci se numea dialect.”

(Gh. Asachi, în prefața la Mirtil și Hloe)

Primul spectacol de teatru jucat în limba națională are în viața unui popor aceeași sau aproape aceeași însemnătate ca a celor dintii monumente ale literaturii și istoriografiei. Cu atât mai mult la noi, la romîni, care am fost nevoiți nu numai să ne făurim o cultură izvorită din ființa și firea poporului, ci mai cu seamă s-o impunem și s-o apărăm la răscrucea ne-nunțatelor încălcări și influențe străine. Am avut nevoie de o mare generație patriotică, în stare să înfrunte și să biruască prejudecățile, impotrivirile și trădarea claselor stăpînitoare, străine de interesele poporului, ca și de limba și de sufletul lui.

Din fericire, această generație a apărut și s-a pronunțat cu fermitate: Asachi, Kogălniceanu, Alecsandri sînt numele marilor personalități înscrise cu litere de aur pe frontispiciul Pantheonului nostru.

Bunăstarea și înflorirea de astăzi a mișcării teatrale ne îngreunează, poate, înțelegerea deplină a semnificației celui dintii spectacol în limba romînă, ivit eroic la lumina sfeșnicelor, în seara de 27 decembrie 1816. Astăzi, cînd orice exigență sau dezbateră teatrală începe de pe platforma rafinementului și a gustului, cînd au dispărut grijile și precarietatea materială, și ne putem răsfața în voie, nu fără efort de imaginație izbutim a reconstitui primii pași ai teatrului și dramaturgiei noastre, deși lor le datorăm în cel mai înalt grad avîntul și reușitele actuale. Pe Asachi însuși, oare nu l-am uitat peste măsură, nesocotindu-i activitatea și aportul hotărîtor? Nu ne complacem oare prea mult să-l considerăm, în cîmpul artei, doar un versificator naiv și stingaci? În ciuda ușurinței cu care trecem de ob'cei peste numele lui, Asachi a fost un ilustru animator și om de cultură, ctitorul artei noastre teatrale. Datorită efortului său generos, limba romînă — desconsiderată, umilită — a răsunit pentru prima oară pe scenă. Dacă n-ar fi decit faptul acesta, și mindria noastră ar fi justificată, după cum legitimă i-a fost mulțumirea cu care

Afișul spectacolului festiv de la Iași

își incheia spectacolul *Mirtil și Hloe* din 1816, adresându-se „actorilor”:

*În un timp de ovelire, pe cînd limba
cea romînă
Din palaturi întărită, se vorbea numai
la stîină,
Nobili voi de neam și cuget, sfărîmînd
a sale fere,
Vorbit-ați întăi c-acia ce ne dau pine
și miere,
Și-ați vădit în astă piesă, c-a lor inimi
nu sunt mute.*

Grație lui Asachi și prelucrării pastoralei *Mirtil și Hloe* (după Gessner și Florian)—grațios elogiu adus iubirii și puterii ei de jertfă —, limba romînă s-a dovedit matură pentru exprimarea de idei și sentimente pe scena teatrului. Primul pas fusese făcut. A urmat, însă, un drum anevoios, presărat de primejdii și obstacole, drumul definitivei afirmări. Trebuia depășită perioada diletantismului, trebuia creată o școală națională de artă dramatică. Primele avinturi au fost însoțite și de primele înfringeri. Arta actorului bătea pasul pe loc, dacă nu chiar regresa. Pe scenă se vorbea romînește, dar începea să

se vorbească urit, fără decență și fără har. Îngrijorat, Alecsandri scria că „teatrul nostru nu e decit o păpușărie pretențioasă”. Se impunea un nou efort, o nouă impulsționare. Și iată că acestea vin, și chiar din partea unui actor, Costache Caragiaily, care în 1844 scrie și joacă *O repetiție moldovenească sau Noi și iar noi*. Mai mult decit o farsă, aceasta e o piesă-program. În ea se desvăluie condițiile trupelor romînești, raporturile lor cu impresarii străini interesați doar de cîștigul bănesc, nivelul artistic al actorilor, rudimentarele mijloace de expresie ale acestora. Pentru cultura noastră dramaturgică, *O repetiție moldovenească* rămîne din multe puncte de vedere ceea ce pentru italieni e *Il Teatro Comico* al lui Goldoni: un manifest și o lecție de artă, a căror importanță a fost clar subliniată în prefața lui Mihail Kogălniceanu: „...repetiția d-sale Caragiaily ne poate sluji pentru trii considerații destul de însemnate. Întăi ea ne arată cu culoare atit de vie cît și adevărată starea teatrului național sub direcții străine. Al doile ea ne dovedește că nu vom pute avea actori Romini pînă cînd nu vom avea un conservatoriu național, o dorință pe care o vedem rostită și decătră frații noștri de dincolo de Milcov; și al treile această piesă poate sluji de un document foarte important pentru viitorii cercetători a începutului teatrului național”.

Dar o artă scenică națională nu avea sorți de propășire fără o dramaturgie națională, după cum nu se putea sluji numai de piese programatice și de traduceri. Resimțitul gol de repertoriu original a fost umplut în primul rind de Vasile Alecsandri, cu prisosință. A spune că Alecsandri e părintele literaturii noastre dramatice e insuficient, pentru că ne gîndim mai ales la prioritatea cronologică. Adevărul e că Alecsandri a fost un dramaturg autentic, un mare creator de personaje ale scenei. El a izbit cu toiaagul talentului său în stîncă și a făcut să țîșnească șuvoiul de apă vie al dramaturgiei noastre, din care au băut apoi toți urmașii. Fără Alecsandri, marele nostru autor comic Caragiaily n-ar fi de conceput. Păstrînd proporțiile, poetul de la Mircești stă față de Caragiaily cel puțin ca Mozart față de Beethoven. Alecsandri a populat scena cu tipuri vii, cu

un univers ce acoperea, pe măsurile cele mai exacte, societatea contemporană lui. Și dacă se poate vorbi de o actualitate a lui Caragiale — în sensul satirei la adresa unui mediu nu de mult apus — putem afirma cu bună știință că și Alecsandri e la fel de interesant și de valabil, deși ne referim doar la comedii și „cintilele“.

Am evocat, în rândurile de mai sus, trei momente din evoluția teatrului românesc. Alegerea lor n-a fost, însă, la libera inspirație: ele constituie tocmai cele trei puncte ale spectacolului coupé: *Zorii teatrului național*, prin care teatrul din Iași a sărbătorit 140 de ani de la prima reprezentație în limba română. Un spectacol admirabil, atît prin forța evocatoare, cit și prin ținuta artistică. Primul cuvînt de laudă i se cuvine regizorului Dan Nasta, care s-a orientat cu multă sensibilitate și gust în cîmpul valorilor dramatice. El a ținut

Miluța Gheorghiu în *Coana Chirița*

un dublu scop: pe de o parte să aducă un omagiu iluștrilor înaintași, pe de altă parte să marcheze trei etape diferite în evoluția artei actricești, de la amatorism la măiestrie, trecînd prin disciplinarea profesională. A izbutit pe deplin. *Mirtil și Hloe* a avut, în viziunea lui Nasta — întregită de delicata sensibilitate coloristică a scenografului Dan Nemțeanu — o nespūsă grație și, am putea spune, prospețime. Actorii l-au înțeles și i-au secondat credincios intențiile, în ciuda greutății de a fi *voit* diletanți. Prin indicații chibzuite cu gust și judiciozitate, regizorul și interpreții au adus pe scenă tot parfumul unei epoci, fiorul primei serii de spectacol românesc. Întreaga distribuție (*Mirtil* — Valentin Ionescu; *Hloe* — Virginia Bălănescu; *Lizis* — George Macovei) s-a integrat cu suplețe în atmosfera și tonul

pastoralei, dar Virginicăi Bălănescu i se cuvine un elogiu particular pentru gingășia și spontaneitatea naivă, pe care i le-ar fi invidiat desigur și d-na Șubin, născuță Ghica, interpreta de la 1816.

Unora din spectatori de la Iași li s-a părut că în *O repetiție moldovenească*, Nasta n-a pus destul accent pe comedie, pe farsă. Socotim că regizorul a procedat,

totuși, bine. Ținînd seama de coordonatele largi ale spectacolului festiv, el a subliniat în special latura programatică a piesei, semnificația ei morală și estetică. Cit despre latura comică, ajunge să amintim că distribuția îl conține pe Miluța Gheorghiu (*Macé*), pentru a ne da seama că ea a fost departe de a fi sacrificată. După cum am acceptat și soluția de a nu diviza tranșant scenele de „teatru în teatru“ în raport cu celelalte, intrucît această soluție corespundea atît lecției de realism a piesei, cit și intenției regizorale de a fixa

un anumit stadiu al meșteșugului scenic. În afară de citatul Miluța Gheorghiu, cu îndrăcita sa vervă comică, se cer menționați Ion Schimbinschi, care a înțeles marea dăruire și puterea de muncă și animare a lui Caragiale, cum și Al. Blehan (*Idieru*), Valea Marinescu (*M-me Macé*) și Remus Ionașcu (*Greceano*).

În sfîrșit, *dulcis in fundo*, cașonetele comice ale lui Alecsandri, uluitoare cascade de măști și de melodii, și tot atitea modele de brăvură actricească. Seria a început cu Ștefan Dăncinescu în *Clevetică Ultra-demagogul*:

Unii imi zic că sunt tribun,
Alți pretind că sunt nebun,
Dar eu n-aud, eu sufăr tot
Căci sunt un mare patriot!

Proaspătul artist emerit a ținut să-și îndreptățască titlul și a fost desăvârșit: suflu impresionant (verificat mai ales după falsul final), dicțiune impecabilă și frazare aidoma, mobilitate în mimică și în gesturi, vervă, capacitate de satirizare. Naționalul ieșean are în Dăncinescu un comediant deosebit de valoros!

A venit apoi rindul Margaretei Baciu, grimată cu multă abilitate și îmbrăcată în abundentul șir de fuste ale *Mamei Anghelușa Doftoroaie*:

*Iată, iată și mătușa!
Eu sunt mama Anghelușa,
Care știu descinteci mi,
Și-orice soi de doftorii.*

Dialogul dintre interpretă și spectatori s-a stabilit imediat și firesc, actrița câștigând întreaga încredere a acestora din urmă, ceea ce constituie un elogiu integral adus Margaretei Baciu.

...Auzi dumneata? Merge focul pe apă ca în vremea halimalei, în sfârșit am ajuns la Beligrad...

Ați recunoscut-o pe cucoana Chirița, soșită din *voiagi*? L-ați recunoscut pe inegalabilul ei interpret? Ce-am mai putea spune despre neprețuitul nostru Miluța, unul din cei mai buni comedieni romini în viață? Nimic altceva decât că a fost magistral și irezistibil: aferim, bre, Birzoaie?!

Fără-ndoială că toți cei zece „canțonețiști” care s-au perindat în final la rivalită au fost interpreți mai mult decât fideli ai diverselor tipuri, ai diverselor „machete” satirice. Ne limităm, însă, la remarcarea câtorva: Sandu Morcovescu-Teleajen a cin-

tat cu nostalgie și potrivite modulații bătrânești, celebrul motiv:

*Eu sunt Barbul Lăutariul,
Starostele și cobzarul,
Ce-am cîntat pe la Domnii
Și la mindre cununii...*

în timp ce Neculai Șubă a fost o savuroasă *Haimana*:

*Sint impieगत
În veci mutat
Și permutat
Și prea mutat!...*

Seara s-a încheiat cu apariția proaspătă a lui *Ion Păpușariul*, ale cărui versuri au fost cîntate cu mult farmec de tinărul Gh. Vrinceanu:

*Lumea-i plină de păpuși
De tot soiul, mari și mici
Cu surtuțe, cu mânuși
Cu-anteriu și cu işlici...*

Zorii teatrului național: spectacol festiv, spectacol de popas și de meditație, în primul rînd spectacol de înaltă ținută artistică. Am înțeles mai bine, prin el, că avem o splendidă tradiție teatrală, ne-am redescoperit înaintașii, ne-am întors mai increzători în puterile și în perspectivele noastre: am scrutat zborurile viitoare și le-am văzut pe măsura unui trecut glorios și trainic.

Pentru acestea, rămînem recunoscători și îndatorați Naționalului ieșean, valorosului său colectiv, lui Dan Nemțeanu, lui Dan Nasta, care au pregătit totul cu atîta pasiune și eleganță, cu atîta devotament față de cultura teatrală a patriei.

Florian POTRA

○ tentativă dificilă

Teatrul C. F. R. Giulești: *Soldatul fanfaron de Plaut*

Spectacolul prezentat de Teatrul Muncitoresc C.F.R. Giulești cu *Miles gloriosus* (Soldatul fanfaron) al lui Plaut a surprins și, în același timp, a nedumerit oarecum publicul nostru larg, nedeprins cu acest gen de comedie. Fiindcă sînt vreo cinci decenii și mai bine de cînd direc-

torii de teatru tot ocolesc să pună pe afiș numele genialului comic latin. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu e deloc un capriciu. Reprezentarea comediilor lui Plaut întîmpină o serie de dificultăți, dintre care cea mai însemnată ar fi de ordin psihologic, dificultate redusă în fond la o di-